

Original Article

The Feasibility of Representation of Both litigants by One Attorney in American Legal System with a Glance on Iranian Law

Ahmad Esfandiari^{*1}

¹ Assistant Professor of Department of Private Law, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

[10.22080/lps.2024.26973.1618](https://doi.org/10.22080/lps.2024.26973.1618)

Received:

April 7, 2024

Accepted:

September 18, 2024

Available online:

July 08, 2025

Keywords:

Litigants, Exaggeration,
Conflict, Interests,
Attorney, Client, Dual
Representation

Abstract

The objective of this article is a study of the possibility of representation of persons with conflict interest by one attorney in litigation Simultaneously or Asynchronously. The method of study in this article is descriptive-analytical. In American law-in which the representation of conflicting interests in the litigation is considered a matter related to the procedure- although it prohibited the attorney from taking actions that would place him simultaneously or asynchronously in such a situation between two or more clients, on the basis of breach of the Constitutional right, loyalty, confidentiality and Appearance of Impropriety, have prescribed it in the presence of informed consent exceptionally. It has been raised in the jurisprudential records of Iranian positive law as a substantitve matter. Although some jurists based on the existence of the requirement of representation and it's analogy with prescribing requirement of Simultaneously civil agency for the parties in concluding a contract, they absolutely accepted the possibility of representing them by a single attorney, another group based on the ineffectiveness of the essnce of representation of parties in dealing with obstacles such as the need to avoid harming both clients and using outmost degree of effort to repel the opponent, they rejected it absolutely. In Iranian positive law, the representation of a single attorney from persons with conflicting interests in litigations simultaneously or Asynchronously is generally prohibited. In spite of prohibiting the representation from persons with conflicting interests by one attorney in Iranian positive law in general, the uppermost and inspiring rule of "kept contracts" renders the possibility of accepting such representation in a limited way inferrable, and from this point of view, Iranian law is approaching to American one.

*Corresponding Author: Ahmad Esfandiari

Address: Departement of Private Law, Sari Branch,
Islamic Azad University, Sari, Iran.

Email: ahmadesfandiari@iausari.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

The ethical principles related to avoiding conflicts of interest including loyalty, Confidentiality and Appearance of Impropriety have been recognized and widely considered in the case of representatives since the distant past.

2. Methods

The method of study is a descriptive-analytical one which was conducted through the library instruments.

3. Results

In the valid judicial system, it is very important that the parties have an equal opportunity to protect their interests as much as possible. If the interests of two or more parties are different, it seems impossible to represent both parties with the same zeal from the attorney. Any possibility that the attorney may act or forbearance that is harmful to the interests of one or both clients is prohibited. In this case, several principles have been proposed in American law, which can be traced to some extent in Iranian law as well:

According to the Sixth Amendment of the United States Constitution: In all criminal prosecutions, the accused has the right to have the assistance of an attorney to defend himself. The Supreme Court of the United States overruled the conviction about a person who had a common attorney with the other accused because it did not consider the defendant's unconditional constitutional right to have an independent attorney.

The representation of the plaintiff and the respondent in the litigation,

Simultaneously requires reducing the loyalty of the attorney towards one of the two clients. Accepting the representation from several defendants or several plaintiff at the same time also may lead to a decrease in the attorney's loyalty to some clients. Despite the initial unity of interests, the events that happen at different stages of the proceedings after the injured party sues for damages, often cause the interests of two defendant (the insurer and the insured) to be different, although they are not actually conflicting.¹

In addition, the attorney and the client must communicate with each other confidentially and subsequently confidentiality must be maintained. Contrary to the communicated facts, the content of the communication between the attorney and the client must be secret and what was said or written must remain secret even if the communicated facts are publicly known.²

The existence of an Appearance of Impropriety may also reveal the conflict of the interests of the current client with the duty of loyalty to the former client. As an attorney's representation of the current client, whose interests conflict with the former client's interests on a matter unrelated to his former representation, is considered inappropriate.³

Although in Islamic jurisprudence, the need for loyalty, confidentiality and appearance of impropriety is not explicitly mentioned, it can be inferred from the meaning of the words of the jurists. Some jurists believe that the representation of a single person from the parties to the proceedings is absolutely not permissible. One of the reasons put forward to prove this point of view is that

¹- Lysick v. Walcom (1968)

²- Florida Bar v. Ethier (1972)

³- Yablonski v. United Mine Workers (1971)

representation in the proceedings requires the attorney's exaggeration towards the client. From a jurisprudential point of view, it means using outmost level of effort attorney for the benefit of the client.

It is not the case that there is a conflict of interest in every case where there is dual or multiple representation, but in many such cases, there is unity or similarity of interests, and such representation is more beneficial for clients than when they are represented by an independent attorney. In Glaser's case, due to the lack of express or implied consent of one of the clients, dual representation has been violated. In another case⁴, a husband who exposed himself to a conflict of interest by employing a lawyer for himself and his wife in a divorce case, cannot later invoke the rule against dual representation in order to annul the divorce. Because this general rule- that attorney cannot represent conflicting interests- is excluded in cases where the attorney acts with the full knowledge and consent of the parties.

A group of jurists, also based on the general practice of the noble verse "kept contracts" considered the representation from the litigants as possible as the possibility of contracting of civil agency from the contracting parties. One of the jurists, following this basic rule and based on the application and generality of the evidence, has declared that the representation of one of the parties is

allowed if it does not conflict with the interests of any of them, just as the representation of the parties to the contract is subject to the observance of the client's interests.

4. Conclusion

In spite of prohibiting the representation from persons with conflicting interests by one attorney in Iranian positive law in general, the principles of freedom of contract and autonomy of will also require that whenever a contract is not in conflict with the law, public order and good morals, it should be respected. It seems that the recent approach is compatible with the accepted point of view in American law that it is possible to represent a single person from the litigants if it is possible for the attorney to defend all the clients in some way, there is no conflict of interest between them in the case and their consent after full disclosure and from this point of view, Iranian law is approaching to American one.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

All parts of the paper are prepared by the author.

Conflict of interest

The author declares no conflict of interest.

Acknowledgments

The author appreciates all the scientific consultants in this study.

⁴- Todds v. Rhodes (1920)

امکان‌سنجی وکالت از متخاصمین در نظام حقوقی آمریکا با نگرشی به حقوق ایران

احمد اسفندیاری ^۱ ID *

^۱ استادیار گروه حقوق خصوصی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

doi [10.22080/lps.2024.26973.1618](https://doi.org/10.22080/lps.2024.26973.1618)

چکیده

هدف، بررسی امکان وکالت وکیل واحد از اشخاص با منافع به صورت هم‌زمان یا ناهم‌زمان در دادرسی است. روش تحقیق در این مقاله به صورت توصیفی-تحلیلی است. حقوق آمریکا-که در آن، نمایندگی منافع متضاد در دادرسی، امری مربوط به آیین دادرسی محسوب می‌شود- با اینکه وکیل را از اقدامی که او را به صورت هم‌زمان یا ناهم‌زمان در چنین موقعیتی میان دو یا چند موکل قرار دهد، بر مبنای نقض حق اساسی، وفاداری، رازداری و ظاهر نادرست منع نمود، به طور استثنایی در صورت وجود رضایت آگاهانه، آن را تجویز کرده است. این موضوع در سوابق فقهی حقوق موضوعه ایران به عنوان امری ماهوی مطرح شده است: برخی فقها با توسل به وجود مقتضای وکالت و قیاس آن با تجویز وکالت مدنی هم‌زمان طرفین در انعقاد قرارداد، آن را به طور مطلق پذیرفتند، گروهی دیگر به استناد بی-اثر شدن مقتضای وکالت از طرفین در برخورد با موانعی مانند لزوم پرهیز وکیل از اضرار به هر یک از دو موکل و به کارگیری حد اکثر درجه کوشش در دفع خصم از سوی وکیل، آن را مطلقاً رد نمودند. وکالت نمودن وکیل واحد از اشخاص با منافع متضاد به صورت ناهم‌زمان، مطابق ماده ۳۷ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۴ و به صورت هم‌زمان براساس قیاس اولویت حکم مذکور و به استناد بند ۴۲ ماده ۷۶ آیین-نامه اجرایی لایحه استقلال قانون وکلای دادگستری، منع شده است. به رغم منع وکالت وکیل واحد از اشخاص با منافع متضاد در حقوق موضوعه ایران به طور کلی، قاعده بالادستی و الهام‌بخش اوفوا بالعقود، امکان پذیرش چنین وکالتی را به صورت محدود، قابل استنباط می‌نماید و از این جهت حقوق ایران به حقوق آمریکا نزدیک می‌شود.

تاریخ دریافت:

۱۹ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۲۸ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۱۷ تیر ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

متخاصمین، استقصا، تضاد، منافع، وکیل، موکل، وکالت مضاعف

* نویسنده مسئول: احمد اسفندیاری

آدرس: گروه حقوق خصوصی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ایمیل: ahmadesfandiari@iausari.ac.ir، ساری، ایران.

۱ مقدمه

که هرگاه نمایندگی منافع متضاد به هردو موکل آسیب وارد نماید و هر یک از آن دو به این امر رضایت ندهند، وکیل از نمایندگی هر دو، ممنوع می‌گردد» (Garner, 2000, P. 124).

نقش دیوان عالی این کشور در تحمیل الزامات قانون اساسی و اتحادیه کانون های وکلای آمریکا در تدوین قانون نمونه مسئولیت حرفه‌ای در شکل‌گیری ادبیات حقوقی نسبتاً قوی در مواجهه با چنین مسئله‌ای بدون توجه به قواعد ماهوی و صرفاً با تمرکز بر حل مشکلات عملی و رفع موانع اجرای عدالت بر اساس ملاحظات دادرسی در گسترش مفهوم «منع وکالت منافع متضاد»، غیر قابل انکار می‌نماید. برعکس، در کتاب های فقهی و پیشینه حقوق موضوعه ایران در مورد امکان وکالت شخص واحد از متخاصمین، صرف نظر از تفاوت های جزئی در مجموع سه دیدگاه عدم جواز مطلق، جواز مطلق و توقف مطرح شده است: به جز دیدگاه اخیر، دو دیدگاه دیگر در نظام قانونگذاری و جامعه حقوقی ایران یکی از دو راه حل الهام بخش محسوب می‌شود هرچند ادبیات حقوقی در این زمینه شکل نگرفته و به ندرت، مورد پژوهش واقع شده است. با اینکه در کتابهای فقهی، قرار گرفتن وکیل در موقعیتی که مجبور می‌شود، منافع ناسازگار دو یا چند شخص را نمایندگی نماید- تضاد خوانده شده است (سرخسی، ۱۴۲۱، ۱۰: ۱۴-۱۵؛ ابن قدامه، بی‌تا، ۵: ۲۲۹؛ نجفی، ۱۳۶۳، ۲۷، ۴۰۸)، در جامعه حقوقی تحت عنوان تعارض و به عبارت دقیق تر، وکالت معارض شناخته می‌شود (نظری و قنبریان، ۱۳۹۴، ۷-۵۱). به نظر می‌رسد استفاده از عنوان وکالت متضاد در توصیف موقعیت مذکور بهتر از وکالت معارض باشد زیرا به لحاظ قواعد منطقی، تعارض به حالتی اطلاق می‌شود که اجتماع و ارتفاع دو امر به طور همزمان محال باشد به این معنی که وکیل واحد نتواند وکیل دو شخص باشد و همچنین نتواند وکیل همان دو شخص نباشد اما تضاد به حالتی اطلاق می‌شود که هرچند اجتماع دو امر، اشکال دارد اما ارتفاع آنها منافاتی با حکم عقل پیدا نمی‌نماید. به این معنی،

اصول اخلاقی مربوط به اجتناب از تضاد منافع-که در نظام های حقوقی کشورهای متأثر از کامن‌لا Conflict of Interests نامیده می‌شود- از گذشته های دور، شناسایی شده و به طور گسترده در مورد متخصصان، امانتداران و نمایندگان، مورد توجه بوده است. این موضوع حتی در برخی کتاب های مقدس نیز مطرح شده است. چنانکه مطابق آیه ۲۴ باب ششم انجیل متی: «هیچ کس نمی‌تواند به دو ارباب خدمت کند: زیرا یا از یکی متنفر خواهد بود و دیگری را دوست خواهد داشت و یا به یکی می‌چسبد و دیگری را تحقیر می‌کند. شما نمی‌توانید به خدا و مامونا (نوعی شیطان که تمایل به مادیات را ترغیب می‌نماید) خدمت کنید» (گلن و مرتن، ۱۳۸۸، ۱۲). در قرآن کریم نیز به آثار این نوع از تضاد اشاره شده است. چنانکه در آیه ۲۹ از سوره زمر آمده است: «خداوند مَثَل مردی (برده‌ای) را زد که چند ارباب ناسازگار در او شریکند و مردی را که تنها فرمانبردار یک شخص است، آیا این دو (مرد مورد مثال)، برابرند؟».

قضاوت حرفه‌ای وکیل باید در حدود قانون، صرفاً به نفع موکل او و بدون تأثیرپذیری‌ها و وفاداری‌های سازشکارانه اعمال شود. منافع شخصی وکیل، منافع سایر موکلان او و همچنین خواسته‌های اشخاص ثالث نباید وفاداری او به موکل خود را کمرنگ سازد (Nachbar, 1972, p. 58).

مطابق قاعده ۶ آئین‌نامه قدیمی اخلاق حرفه‌ای انجمن وکلای آمریکا وکیل، زمانی، منافع متضاد را نمایندگی می‌کند که انجام آنچه وظیفه او در نیابت از موکل معینی تعریف می‌شود، او را ملزم می‌سازد تا در مورد آنچه وظیفه او نسبت به موکل دیگر است، مخالفت کند.

تضاد منافع به «ناسازگاری بالفعل یا احتمالی میان منافع شخص و وظایف عمومی و امانی و همچنین ناسازگاری بالفعل یا احتمالی میان منافع دو یا چند موکل یک وکیل اطلاق می‌گردد به طوری

چنین مواردی چند موکل-که وکیل مشترکی دارند- اگرچه به طور رسمی به قصد تحمیل شکست بر دیگری در پرونده حضور ندارند اما در روند رسیدگی، ممکن است منافع آنها با یکدیگر در تضاد قرار گیرد.

۲،۲ وکالت ناهم‌زمان

در برخی نظام های حقوقی، وظایفی که وکیل در برابر موکل دارد به مدت اعتبار قرارداد وکالت محدود نمی‌شود بلکه چه بسا پیش از انعقاد قرارداد وکالت و حتی پس از زوال رابطه وکالت، وکیل، دارای وظایفی نسبت به موکل احتمالی یا موکل پیشین می‌باشد (Americanbar.org). به این ترتیب، ممکن است تضاد منافع میان دو موکل یک وکیل به صورت طولی یعنی موکل کنونی و موکل پیشین از یکسو و موکل کنونی و موکل احتمالی او از سوی دیگر، بروز نماید. زیرا هرچند چنین اشخاصی به عنوان طرف دعوا در پرونده حضور ندارند، منافع متضاد آنها در پرونده دادرسی حضور دارد:

۲،۲،۱ وکالت موکل پیشین و موکل کنونی

شخصی که به عنوان موکل با وکیل، قرارداد وکالت منعقد نمود ممکن است به دنبال به دست آوردن منافی باشد که با منافع موکل پیشین همین وکیل متضاد باشد. مطابق حقوق آمریکا پس از پایان رابطه وکالت، وکیل، دارای وظایف مستمری در رابطه با رازداری و تضاد منافع، نسبت به موکل پیشین است (Americanbar.org) بنابراین وکیل نمی‌تواند وکالت موکل دیگری را جز با رعایت این قاعده بر عهده داشته باشد. برای مثال، وکیل برای انعقاد قرارداد وکالت با موکل جدید نمی‌تواند دنبال فسخ قراردادی باشد که با موکل پیشین تنظیم شده است. همچنین وکیلی که چندین موکل را در یک موضوع وکالت کرده است، نمی‌تواند پس از بروز اختلاف میان موکلان در آن موضوع، یکی از آنها را در برابر سایرین در همان موضوع یا موضوعی مرتبط با آن، نمایندگی کند (Americanbar.org).

وکیل واحد نمی‌تواند وکیل دو شخص باشد اما می‌تواند وکیل هیچ یک از آن دو شخص نباشد. این مقاله به دنبال یافتن پاسخ برای این پرسش است که در نظام حقوقی آمریکا و حقوق ایران، امکان وکالت وکیل واحد از چند موکل با انگیزه‌ها و منافع متضاد در دادرسی وجود دارد؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ، مبانی و حدود و ثغور آن در هر یک از دو نظام حقوقی مذکور کدام است؟

۲ مفهوم وکالت متخاصمین

متخاصم به لحاظ لغوی به معنای «کسی است که با دیگری دشمنی و جنگ کند» (عمید، ۱۳۹۲، ۱۰۵۰) تعریف شده است که در مفهوم مورد نظر از واژه عربی «خصومت» به معنای غلبه بر دیگری از راه استدلال (ابن منظور، ۱۹۹۷، ۲: ۲۶۵) ریشه می‌گیرد. مفهوم حقوقی متخاصمین از معنای لغوی چندان دور نیفتاده است. چنانکه در اصطلاح حقوقی به «معنی متداعیین یا اصحاب دعوی است» (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۲، ۶۱۰). وکالت نمودن وکیل واحد از متخاصمین-که از گذشته، محل اختلاف بوده است- در حقوق کنونی نیز تحت عنوان وکالت منافع متضاد به یکی از حالات زیر قابل تصور است:

۲،۱ وکالت هم‌زمان

اینکه وکیل واحد به صورت عرضی، وکالت دو طرف اصلی پرونده مانند وکالت زوجین در طلاق توافقی را داشته باشد، امری بعید نیست. متخاصمین در این مفهوم عبارتند از دو طرف پرونده در حال رسیدگی مانند خواهان و خوانده، شاکی و متهم که هدف هر یک از آنها تحمیل شکستی قاطع بر طرف مقابل است. در کتاب های فقهی، اصطلاح وکالت متخاصمین، اساسا در همین معنی به کار رفته است (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳؛ حسینی عاملی، بی‌تا، ۷: ۵۴۹؛ حلی، ۱۳۸۷هـ، ۲: ۳۳۸). با این حال، وکالت هم-زمان وکیل از سوی چند خواهان، چند خوانده و یا چند متهم یک پرونده-که ممکن است دارای منافع متضاد یا حداقل متفاوتی باشند- در نظام حقوقی قضایی کشورهای مختلف گزارش شده است. در

حقوقی آمریکا در مورد قبول مطلق این دیدگاه، احتیاط شده است:

۳،۱ مبانی عدم امکان وکالت از متخاصمین

در نظام قضایی ترافیعی، این موضوع، اساسی و مهم است که متخاصمین، تا حد امکان، فرصت برابر برای حفظ منافع خود داشته باشند. اگر منافع دو یا چند طرف، متفاوت باشد، وکالت نمودن از سوی هر دو با تعصب یکسان از سوی وکیل غیرممکن به نظر می‌رسد. وکیل از هرگونه اقدام یا خودداری از اقدام به نحوی-که نسبت به منافع یکی یا هر دو موکل، مضر باشد، منع شده است. در این مورد، مبانی متعددی مطرح شده است:

۳،۱،۱ حق اساسی

با اینکه در آمریکا هر ایالت در سطح داخلی، ملت محسوب شده و قوای تقنینی، اجرایی و قضایی مستقلی دارد، به موجب قانون اساسی فدرال در سطح بین‌المللی در قالب اتحادیه ای به نام «ایالات متحده» حضور دارد. بر اساس اصلاحیه دهم قانون اساسی این کشور، مصوب ۱۷۹۱ در حالی که مراجع قانونگذاری فدرال، اختیار تصویب قانون در هیچ امری را ندارند مگر اینکه تصریح شده باشد، ایالت‌ها اختیار قانونگذاری در همه امور مربوط به خود را دارند مگر آنچه در قلمرو اختیارات مراجع فدرال قرار گرفته باشد (داوید و اسپینوزی، ۱۳۸۹، ۲۸۹). از این رو، هرگاه مراجع فدرال، صلاحیت قانونگذاری خود را در امور محدودی از قبیل سیاست خارجی، امور دفاعی و تنظیم قوانین متحد الشکل تجاری اعمال نکرده باشند، مجالس قانونگذاری ایالتی می‌توانند تحت عنوان صلاحیت اضافی برای پر نمودن خلأهای قانونی، اقدام به تصویب قانون نمایند. علاوه بر این، از آنجا که از ۱۶۰۷ میلادی تا پذیرش رسمی استقلال، انگلستان به تدریج تعداد زیادی از ایالات آن را به تصرف درآورده بود، قوانین انگلیس از جمله کامن‌لا در اغلب آن‌ها رواج پیدا نموده است، کامن‌لا به عنوان قواعد ساخته دادگاه‌ها در ایالات، لازم‌الاتباع

۲،۲،۲ وکالت موکل کنونی و موکل احتمالی

شخصی که به قصد انعقاد قرارداد وکالت با وکیلی مشورت می‌نماید، ممکن است به دنبال به دست آوردن منافع باشد که با منافع موکل کنونی همین وکیل ناسازگاری دارد. چنین شخصی، موکل احتمالی نامیده می‌شود و ممکن است مانند موکل کنونی، اطلاعاتی را برای وکیل افشا کرده، اسناد یا اموالی را در اختیار وکیل قرار دهد یا به مشاوره او اعتماد نماید. با اینکه مشاوره وکیل با موکل احتمالی، معمولاً از نظر زمان و عمق، محدود بوده و هر دو در ادامه ندادن آن، آزادی کامل دارند، موکل احتمالی باید برخی اما نه همه حمایت‌های ارائه شده از موکل بالفعل را دریافت کند. مطابق قاعده ۹-۱۰ قانون نمونه اخلاق مسئولیت حرفه‌ای آمریکا حتی زمانی که هیچ رابطه وکالتی میان وکیل و موکل احتمالی او ایجاد نشود، وکیلی که اطلاعاتی را از چنین شخصی به دست آورده است، نباید از آن استفاده نموده یا آن را افشا کند. علاوه بر این، هرگاه وکیل از موکل احتمالی، اطلاعاتی دریافت کرده باشد که افشای آن به طور قابل توجهی برای او مضر باشد، نباید وکالت موکل پیشین را -که منافع متضادی با موکل احتمالی در همان موضوع یا موضوعی مرتبط با آن دارد- ادامه دهد. به این ترتیب، وکیلی که در گذشته، وکالت موکلی را در موضوعی بر عهده داشته است، پس از آن نمی‌تواند وکالت شخص دیگری را در همان موضوع یا موضوعی که «به طور اساسی به آن مرتبط» می‌شود و در آن، منافع آن شخص با منافع موکل پیشین متضاد باشد، وکالت کند (Americanbar.org).

۳ امکان سنجی وکالت از متخاصمین

وکالت متخاصمین از سوی وکیل واحد چه به صورت هم‌زمان و چه به صورت ناهم‌زمان انجام شود، در نظام‌های حقوقی آمریکا و ایران، دیدگاه‌هایی با تفاوت‌های اندک مطرح گردیده و با وجود پذیرش منع نمایندگی منافع متضاد از سوی وکیل، نظام

اساس آن استوار نمودند- شخصی که به اتفاق گلاسر به توطئه برای کلاهبرداری از دولت ایالات متحده متهم شده بود- در دادگاه از وکیل تعیینی خود، ابراز نارضایتی نمود و دادگاه پیشنهاد کرد که وکیل گلاسر (متهم دیگر)، وکالت او را نیز بر عهده بگیرد. با اینکه گلاسر و وکیل وی- در ابتدا به دلیل تضاد منافع احتمالی به وکالت مضاعف اعتراض کرده بودند- وکیل وی، بعداً وکالت متهم دیگر را پذیرفت و گلاسر نیز در این مورد مخالفتی نشان نداد. گلاسر پس از صدور حکم محکومیت با این ادعا که از کمک وکیل محروم بوده است، نسبت به رأی، درخواست تجدید نظر نمود. دادگاه عالی ایالات متحده، این رأی را به دلیل در نظر نگرفتن حقوق اساسی متهم در داشتن وکیل مستقل و عدم انصراف او از اعتراض اولیه خود نسبت به مشترک بودن وکیل با متهم دیگر نقض نمود (Isaacson, 1970, p. 241). به این ترتیب، مطابق نظر دادگاه عالی، گلاسر از حق کمک موثر وکیل خود مندرج در متمم ششم قانون اساسی- که باید بی‌قید و شرط باشد، محروم شده و تضمین ارزشمند قانون اساسی به نفع متهم به طور قابل توجهی، آسیب دیده است. (Aronson, 1977, p. 830). سیاق رأی مذکور نشان می‌دهد که وکالت هم‌زمان چند متهم با منافع متضاد هرگاه با رضایت تمام ذینفعان همراه نباشد، معتبر نخواهد بود. برخی دادگاههای آن کشور با تفسیر گسترده الفاظ به کار رفته در این رأی معتقدند که متهم با عدم اعتراض به وکیل مشترک از حق خود برای داشتن وکیل مستقل چشم پوشی نمی‌کند و کشف وجود تضاد منافع یا احتمال به وجود آمدن آن بر عهده دادگاه رسیدگی کننده است. برعکس، نظر دادگاه های دیگر این بود که اگر متهمی با تعیین وکیل مشترک با متهمان دیگر مخالفت نشان ندهد، از حق خود برای وکیل مستقل صرف نظر کرده و این وظیفه متهم یا وکیل او است که وجود تضاد منافع را کشف نموده و آنرا به نظر دادگاه برساند (Isaacson, 1970, p. 242). در تأیید این دیدگاه، به

می‌باشد. با این حال، مراجع قانونگذاری و قضایی ایالات نمی‌توانند قواعد و قوانینی برخلاف روح قانون اساسی فدرال وضع نمایند. به این ترتیب، ایجاد قواعد مربوط به وکالت و تحول آن در طول زمان بر اساس پرونده های قضایی دادگاه‌های ایالتی در قالب کامن لا شکل گرفته است- که برخلاف قوانین مصوب ایالتی- که فقط در همان ایالت لازم الاجرا می‌باشد- قواعد کامن لا در تمام ایالت‌ها بجز ایالت- های تابع حقوق نوشته مانند نیو اورلئان (لوویزانا)- که تابع حقوق نوشته می‌باشد- و حتی در سایر کشورهای تابع نظام حقوقی کامن لا، قابلیت اجرا دارد.

در حقوق ایالات متحده، وکالت نمودن از چند متهم یک پرونده کیفری، نقض حق اساسی- که دارای برخی ویژگی‌های نظم عمومی می‌باشد- محسوب شده است. مطابق متمم ششم قانون اساسی ایالات متحده: «در تمام تعقیب های کیفری، متهم، حق دارد برای دفاع از خود از کمک وکیل برخوردار باشد». دادگاه عالی آن کشور اعلام کرده است که این حق شامل همه متهمان، صرف نظر از وضعیت اقتصادی آنها می‌شود و لازمه آن، کمک «موثر» مشاور حقوقی است. یکی از موقعیت‌هایی که در آن، مسئله کمک مؤثر مطرح می‌شود، این است که دو یا چند متهم توسط وکیل واحد منصوب شده توسط دادگاه نمایندگی می‌شوند. در چنین شرایطی ممکن است تضاد منافع ایجاد شود (Isaacson, 1970, p. 241). تضاد منافع به ناسازگاری واقعی یا ظاهری منافع دو یا چند موکل یک وکیل اطلاق می‌شود به طوری که هرگاه وکالت دوگانه یا چندگانه به موکلان آسیب برساند یا آنها به وکالت مضاعف، رضایت ندهند، وکیل از وکالت همه یا برخی از آنها محروم می‌شود (Garner, 2000, p. 124).

در پرونده گلاسر^۱ که قاعده اصلی در بررسی وکالت مضاعف شناخته شده و اکثریت دادگاه‌های آمریکا در رسیدگی به این موضوع، نظر خود را بر

¹- Glasser v. United States (1942)

این، یکی از فقهای حنفی عقیده دارد: «اگر دو نفر به شخصی وکالت دهند و یکی از آنها علیه دیگری، پرونده دادرسی داشته باشد، جایز نیست که وکیل هر دو نفر در دعوا باشد و از آنجا که از سوی یک موکل، طرح ادعا می‌نماید و از سوی موکل دیگر، انکار می‌کند، موجب فساد احکام می‌گردد. در خرید و فروش تضاد ممنوع است اگر چنین باشد که وکالت کردن از متبایعین از سوی شخص واحد درست نیاید، این امر به طریق اولی در مورد وکالت نمودن یک شخص از طرفین دادرسی درست نیاید» (سرخسی، ۱۴۲۱، ۱۰: ۱۴-۱۵) در این دیدگاه هرچند به اثر نظم عمومی و لزوم رعایت حقوق اساسی متهم در وکالت نمودن از متخاصمین اشاره نشده است، این امر از فحوای کلام فقها قابل استنباط می‌نماید. نتیجه پذیرش این استدلال، بطلان چنین وکالتی به لحاظ ماهوی است.

مطابق نظریه شماره ۷/۷۷۶-۱۳۷۶/۲/۲۱ اداره کل حقوقی قوه قضائیه، وکالت یک تن از وکلای دادگستری از تمام متهمین یک پرونده هرچند تعداد آنان زیاد باشد، هرگاه دفاع از آنان تعارض نداشته باشد، بلامانع اعلام شده است. با اینکه این موضوع میان نویسندگان حقوقی به ندرت، مورد توجه واقع شده است، هرگاه وکیل با در نظر گرفتن عناوین کلی دعوا و تنها به این دلیل که شکات را در یک سوی پرونده و متهمان را در سوی دیگر آن تصور می‌نماید و بدون توجه به جزئیات پرونده، وکالت دو یا چند متهم را بپذیرد اما با توجه به تحقیقات و اعترافات آنها معلوم شود نقش یکی از متهمان، مباشرت در جرم و نقش بقیه، معاونت بوده است، دفاع وکیل از مباشر، معارض با دفاع او از معاون دانسته شده است (نظری و قنبریان، ۱۳۹۳، ۵۶).

۳/۱/۲ کاهش وفاداری به موکل

هرچند مطابق آنچه در قاعده ۶ آئین‌نامه قدیمی اخلاق حرفه‌ای انجمن وکلای آمریکا آمده است: وکیل، زمانی، منافع متضاد را نمایندگی می‌کند که انجام آنچه وظیفه او در نیابت از موکل معینی تعریف می‌شود، او را ملزم می‌سازد تا در مورد آنچه

لزوم محافظت از موکل، لزوم حفظ شأن دادگاه و تضمین اجرای عدالت و همچنین لزوم حفظ شأن و وجهه عمومی حرفه وکالت نیز استناد شده است (Gough, 1987, p. 121).

یکی از فقهای حنفی معتقد است: «اگر دو نفر با شخص ثالثی اختلاف داشته باشند و شخصی را به عنوان وکیل در دادرسی تعیین نمایند، جایز است. زیرا وکیل، نماینده موکل محسوب است و وکالت نمودن یک شخص برای دو نفر در برابر ثالث مناسب است، همچنان که برای وکالت از یک نفر مناسب است (سرخسی، ۱۴۲۱، ۱۰: ۱۴-۱۵) ظاهراً نظر این فقیه، ناظر به فرضی است که میان دو موکل وکیل واحد در دادرسی، تضاد منافع نباشد. با این حال، مطابق دیدگاه برخی فقها اعم از شیعه و سنی، وکالت شخص واحد از طرفین دادرسی به طور مطلق جایز نیست. یکی از دلایل مطرح شده در اثبات این دیدگاه این است که وکالت در دادرسی، مستلزم استقصا و مبالغه وکیل در حق موکل می‌باشد. استقصا به لحاظ لغوی به کوشش، تفحص و تحقیق کردن در امری و کوشش تمام کردن در مسئله‌ای و به نهایت آن رسیدن؛ بررسی دقیق کردن و امری را به آخر رساندن معنی شده است (عمید، ۱۳۹۲، ۱۳۰) و به لحاظ فقهی به معنای به کارگیری منتها درجه کوشش و تلاش از سوی وکیل به نفع موکل است. چنانکه یکی از نامدارترین فقهای اهل سنت، در موردی که شخص واحد اصالتاً از طرف خود و وکالتاً از سوی دیگری معامله می‌نماید «استقصا» را به معنای بیش از حد ارزشمند نشان دادن آورده خود از یکسو در برابر «استرخاص» به معنای بیش از حد کم ارزش نشان دادن آورده موکل از سوی دیگر به کار برده است (ابن قدامه، بی‌تا، ۵: ۲۳۹). در این صورت، هرگاه شخص از جانب هر دو طرف دعوی، وکالت داشته باشد، استقصا به نفع یک طرف برای طرف دیگر، مضر می‌باشد و از آنجا که استقصا به نفع طرف دیگر، موجبات تضییع حقوق او را فراهم می‌آورد، این امر، نوعی، تعرض به او محسوب می‌شود (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳). علاوه بر

منافع، رویدادهایی که در مراحل مختلف رسیدگی اتفاق می‌افتد، اغلب موجب می‌شود که منافع بیمه‌گر و بیمه‌گذار هرچند بالفعل متضاد نباشد، اما متفاوت باشد. چنانکه در پرونده‌ای^۱ - که وکیل به طور هم‌زمان، وکالت دو خواننده (بیمه شده و شرکت بیمه‌گر) را عهده دار بود- خواهان به وکیل آنها اعلام می‌کند که حاضر است با دریافت حد اکثر تعهد بیمه‌گر در بیمه‌نامه (۱۰،۰۰۰ دلار)، طلب خود را تسویه نماید. وکیل مشترک، در اجرای دستورات بیمه‌گر- مایل به تسویه به مبلغ کم‌تر سقف تعهد بود- پیشنهاد خواهان را رد کرد. پس از صدور رای ۲۲۵،۰۰۰ دلاری به نفع خواهان، بیمه شده، علیه بیمه‌گر و وکیل اقامه دعوی نمود. دادگاه، وکیل را به دلیل نمایندگی از بیمه شده در حالی که در قید تعهد خود به بیمه‌گر در موضوع تسویه خسارت به مبلغ کمتر از سقف تعهد بود و بی‌توجهی به مفاهیم قانونی و اخلاقی- که وظایف او را در قبال دارایی بیمه شده مشخص می‌نمود- مقصر شناخت. به این ترتیب، وکیلی که بیمه‌گر انتخاب و حق الوکاله او را پرداخت نموده برخلاف انتظار، وفاداری کامل و یک سویه را با موکل خود (بیمه شده) در پیش نگرفت (Aronson, 1977, p. 822)

تضاد منافع گاهی ممکن است در مورد وکالت نمودن هم‌زمان از سوی چند خواهان پرونده نیز بروز نماید. هر موکل باید در ابتدای مشاوره با وکیل این فرصت را داشته باشد که نیاز خود را برای وکالت، بدون هرگونه تضاد احتمالی، ارزیابی نموده و در صورت تمایل، وکیل دیگری را اختیار کند. اهمیت این موضوع به حدی است که هرگاه منافع موکلان در جریان انجام وکالت با یکدیگر تضاد پیدا کند، وکیل باید حداقل از وکالت یکی از آنها کناره‌گیری کند. در دعوی راننده خودرو و دو مسافر او- که وکیل مشترکی داشتند- علیه شرکت حمل و نقل^۲ به دلیل جراحت ناشی از تصادف خودروی آن شرکت، قاضی بدون احراز اطلاع کامل راننده از وجود تضاد منافع

وظیفه او نسبت به موکل دیگر است، مخالفت کند، به نظر می‌رسد مطلب فوق میزان وظیفه یا نقش وکیل را به درستی منعکس نمی‌سازد. نقش یا وظیفه وکیل فراتر از عدم مخالفت با منافع یکی از موکلانش می‌باشد.

ماده 5-105A DR آئین‌نامه مذکور، اصلاحی ۱۹۸۰ تضاد منافع را بر حسب کاهش ذاتی وفاداری وکیل، نسبت به موکل خود تعریف می‌کند: «وکیل در صورتی از پذیرش وکالت پیشنهادی خودداری می‌نماید که قضاوت حرفه‌ای وابسته به نمایندگی از موکل، به احتمال زیاد ممکن است تحت تاثیر نامطلوب نمایندگی او از موکل دیگر باشد یا اینکه احتمالاً او را در نمایندگی منافع متفاوت، درگیر می‌کند». به این ترتیب، برای اجرای قاعده منع وکالت مضاعف، منافع موکلان متعدد، لزوماً نباید متضاد باشد بلکه کافی است منافع آنها متفاوت باشد. موقعیت‌های زیادی وجود دارد که اگرچه منافع دو یا چند موکل، متضاد نیست، وکیل، وظیفه دارد، اقداماتی را برای اجتناب از وکالت دوگانه یا چندگانه انجام دهد (Gough, 1987, p. 121).

پذیرش وکالت هم‌زمان چند خواننده یا چند خواهان ممکن است در روند دادرسی با کاهش وفاداری وکیل نسبت برخی موکلین همراه شود. در آمریکا معمولاً بیمه‌نامه‌های مسئولیت، حاوی مقرراتی است، مبنی بر اینکه: بیمه‌گر، بیمه شده را در محدوده مبلغ مندرج در بیمه‌نامه، بی‌ضرر نگه می‌دارد و وکیلی را برای دفاع از بیمه شده در رابطه با هرگونه ادعا یا اقدامی که تحت پوشش بیمه‌نامه قرار می‌گیرد، معرفی می‌نماید. در مقابل، بیمه شده نیز موافقت می‌نماید که در دفاع در برابر ادعاها یا اقدامات خواهان با بیمه‌گر همکاری خواهد کرد. به این ترتیب، هرگاه شخص ثالثی علیه آنها برای دریافت خسارت در حدود بیمه نامه، اقامه دعوی نماید، منافع بیمه‌گر و بیمه شده بر اساس قرارداد بیمه، ظاهراً یکسان می‌نماید. با وجود وحدت اولیه

²- *Jedwabny v. Philadelphia Transportation Co.* (1957)

¹- *Lysick v. Walcom* (1968)

متخاصمین را عهده دار شود، اغراض دو طرف دعوی- که برای پشیرد آن به یک شخص وکالت دادند- با یکدیگر متضاد می‌شود (ابن قدامه، بی‌تا، ۵: ۲۲۹). بدون تردید، انگیزه اصلی هر موکل در مراجعه به وکیل و دادن وکالت در دادرسی به وی، از یک سو، تحمیل شکست قاطع بر طرف دیگر و دفع او است (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳). در این مورد، غرض هر موکل از دادن وکالت به وکیل، آن است که از جانب او در تحقیق مطلوب او نیابت نماید. پس تردیدی در تضاد مطلوب آنها وجود نداشته و جمع نمودن میان آنها امکان ندارد. علاوه بر این، از آنجا که در بسیاری از موارد، موکل فرصت آن را نمی‌یابد تا درباره تمام جزئیات کار وکالت، تعلیمات لازم را بدهد و چگونگی اجرای وکالت را به امانت داری و کاردانی وکیل می- سپارد، وکیل باید در اقدامات و تصرفات خود، نسبت به موضوع وکالت و در پیگیری امور موکل، مصلحت او را رعایت نموده و از هر اقدامی که موجب ایراد ضرر بر موکل گردد، خوداری نماید (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ۴: ۱۸۰) این در حالی است که بیان ادله‌ای که ادعا یا دفاع طرف دیگر دعوی را توجیه نماید، نوعی اضرار به موکل محسوب است (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳) و وکیل باید از نزدیک شدن به آن اجتناب نماید. مقررات موضوعه ایران تا پیش از تصویب آیین‌نامه اجرایی لایحه استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۴۰۰/۰۴/۰۶ در مورد وکالت نمودن هم‌زمان از سوی متخاصمین، فاقد صراحت بود.

با این حال در حقوق موضوعه ایران در این مورد، مقرراتی وجود دارد. چنانکه ماده ۳۷ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵: «وکلا نباید بعد از استعفاء از وکالت یا معزول شدن از طرف موکل یا انقضاء وکالت به جهتی از جهات وکالت طرف مقابل یا اشخاص ثالث را در آن موضوع بر علیه موکل سابق خود یا قائم مقام قانونی او قبول نمایند و محاکم وکالت او را نباید در این موارد بپذیرند».

علاوه بر این، بند ۴۳ ماده ۷۶ آیین‌نامه اجرایی لایحه استقلال کانون وکلای دادگستری، مصوب

میان خود و دو خواهان دیگر، شروع به رسیدگی نمود. در پایان رسیدگی، هیأت منصفه، راننده و شرکت حمل و نقل را به طور مشترک، مسئول حادثه معرفی کرده و به محکومیت هر یک به پرداخت ۱۰۵۰۰ دلار رأی داد. در نتیجه، دو مسافر می‌توانستند، علاوه بر شرکت حمل و نقل برای دریافت بخشی از خسارت به راننده خودرو نیز مراجعه نمایند. اکثریت هیأت منصفه اعلام نمودند از آنجا که جهت‌گیری دعوا میان راننده و دو خواهان دیگر، خصمانه بود، وکالت مشترک در چنین موقعیتی، قابل توجیه نیست، دادگاه به دلیل عدم اطمینان از وجود درک هوشمندانه و کامل راننده نسبت به موقعیت قانونی آن زمان خود، او را مستحق وکیل مستقلی شناخت (Aronson, 1977, p. 828).

هرچند استدلال شده است که به دلیل مقصر معرفی نمودن شرکت حمل و نقل، منافع راننده و دو خواهان دیگر با هم تضاد نداشته است، به دلیل اعتماد عمومی به حرفه وکالت، ممنوعیت، صرفاً از منافع متضاد فراتر رفته و وکالتی را که به نحوی تحت تأثیر منافع متفاوت باشد، منع می‌کند. علاوه بر این، اگر وکالت مستقلی وجود داشت، دو مسافر ممکن بود از راننده و همچنین شرکت حمل و نقل شکایت کنند. حتی با فرض افشای کامل و رضایت به وکالت توسط وکیل واحد، زمانی که راننده به عنوان خواننده مشترک به شرکت حمل و نقل ملحق شد، دیگر امکان‌پذیر بود که وکیل واحد به درستی، منافع متفاوت را نمایندگی کند (Aronson, 1977, p. 829).

هرچند در فقه اسلامی به لزوم وفاداری وکیل نسبت به موکل به طور صریح اشاره نشده است، از فحوای کلام فقها این مفهوم، قابل استنباط می- نماید. چنانکه یکی از ویژگی‌های وکالت در دادرسی نزد فقها آن است که وکیل در راستای بیان حقایق موکل خود و بی‌حقی طرف مقابل، مبالغه (استقصا) می‌کند (حلی، ۱۳۸۸هـ، ۲: ۳۳۷؛ کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳). در این صورت، هرگاه شخص واحدی، وکالت

به نمایندگی از موکل به همراه وفاداری کامل و عدم افشای اسرار او، پذیرش وکالت مضاعف در دادگاه های ایالتی را منع می‌کند». معیار اصلی در این مورد، وجود ارتباط اساسی میان وکالت پیشین و کنونی است، به طوری که وکیل می‌توانست اطلاعات محرمانه‌ای را-که برای موکل کنونی او مفید است- از موکل پیشین خود به دست آورد. در پرونده‌ای^۱، مدیر ورشکستگی شرکت فعال در مورد زغال سنگ از طریق وکیل، چوگاچ را-که سابقاً موکل او بود- به نقض قوانین ضد تراست فدرال متهم کرد. وکیل برای اجتناب از نمایندگی منافع متضاد، از وکالت مدیر ورشکستگی، کناره‌گیری نمود. دادگاه نخستین به دلیل اینکه هیچ مدرکی، مبنی بر دسترسی وکیل به اسرار یا اطلاعات محرمانه مرتبط با موضوعات پرونده در زمان وکالت از چوگاچ وجود نداشت، سلب صلاحیت وکیل امین در این دعوی را نپذیرفت. دادگاه پژوهش به رغم اینکه تضاد منافع واقعی به وضوح ثابت نشده بود، به دلیل احتمال آگاهی وکیل از مسائل خصوصی موکل پیشین، رأی دادگاه نخستین را نقض نمود (Aronson, 1977, P. 835).

وکیلی که وکالت تاجری را بر عهده داشته و اطلاعات مالی خصوصی گسترده‌ای را در مورد آن شخص به دست آورده است، نمی‌تواند وکالت همسر آن شخص را در درخواست طلاق به عهده بگیرد. مفاد این قاعده برای حمایت از موکلان پیشین بوده و در صورت رضایت آگاهانه موکل، قابل چشم پوشی است که طبق بندهای (الف) و (ب) رضایت باید به صورت کتبی تأیید شود. وکیل و موکل باید به طور محرمانه با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و متعاقباً محرمانه بودن باید حفظ شده باشد. برخلاف امور ابلاغ شده، محتوای ارتباط میان وکیل و موکل باید مخفی باشد و آنچه گفته یا نوشته شد، به صورت راز باقی بماند و وکیل نباید آنها را افشا نماید هرچند آنچه را که موکل به وکیل اعلام نموده است،

«خودداری از یکی از وظایف و تعهدات هر وکیل را یا قائم مقام قانونی وی در همان موضوع بعد از استعفا یا عزل از طرف موکل یا انقضای وکالت به جهت دیگر خواه به وکالت از طرف مقابل موکل سابق خود یا اشخاص ثالث» اعلام نموده است.

بدون تردید، منطوق ماده ۳۷ مذکور در مورد امکان وکالت نمودن هم‌زمان شخص واحد از سوی متخاصمین در دادرسی، نفیاً یا اثباتاً حکمی ندارد. با این حال، توسل به مفهوم ماده نیز گشایشی بیش از منطوق آن ایجاد نمی‌نماید زیرا از یک سو، مفهوم مخالف آن-که حکم آن، نفیاً و اثباتاً مخالف منطوق کلام می‌باشد و در اینجا به صورت مفهوم غایت است، مطابق نظر اکثر اصولیین دارای حجیت می‌باشد- رویه جا افتاده و مورد عمل در حرفه وکالت، مبنی بر منع پذیرش وکالت معارض را نادیده می‌گیرد. از سوی دیگر، یکی از شناخته‌شده‌ترین اقسام مفهوم موافق از نظر اصولیین، زمانی مصداق می‌یابد که علت حکم در مفهوم، قوی‌تر و شدیدتر از علت آن در منطوق باشد و از آن با عنوان «قیاس اولویت» یاد می‌شود (محمدی، ۱۳۷۵، ۶-۷۳). به این ترتیب با به کار بردن این قاعده اصولی می‌توان استنباط نمود از آنجا که قانونگذار پس از زوال رابطه وکالت، وکیل را از قبول وکالت طرف مقابل یا شخص ثالث، علیه موکل سابق خود در همان موضوع منع نموده است به طریق اولی، وکالت نمودن هم‌زمان وکیل واحد از متخاصمین ممنوع می‌باشد. در این راستا مطابق بند ۴۲ ماده ۷۶ آیین‌نامه مذکور یکی از وظایف و تعهدات هر وکیل: «... خودداری از قبول وکالت مستقیم یا غیر مستقیم یا مشاوره ... هم-زمان علیه اشخاص حقیقی یا حقوقی ... که وکیل یا مشاور آنها است».

۳/۱/۳ رازداری

پاراگراف سوم قاعده ۶ آیین‌نامه پیشین مسئولیت حرفه‌ای انجمن وکلای آمریکا مقرر می‌نمود: «تعهد

¹- Chugach Electric Association v. United States District Court for the District of Alaska

وکالت در دفاع از متهمان را عهده دار شد. شاکیان درخواستی، مبنی بر منع مؤسسه حقوقی از وکالت به دلیل وجود تضاد منافع میان اتحادیه و سه مدیر را مطرح نمود. دادگاه به استناد اینکه وکیل در طرح دعوی، علیه موکل پیشین (اعضای اتحادیه)، احتمالاً رویکرد کاملاً خصوصت‌آمیز در پیش نمی‌گیرد، مؤسسه حقوقی را مجبور نمود تا از وکالت سه مدیر مورد نظر استعفا نماید. زیرا احساس وفاداری او به موکلان ممکن است موجب شود، او راهی را انتخاب کند که از هرگونه تضاد اجتناب کرده و چنانکه شایسته است به نفع موکل کنونی خود اقدام ننماید (Aronson, 1977, p. 835). هرگاه میان منافع موکلان کنونی و پیشین تضاد وجود داشته باشد و وکالت دوم، شامل استفاده بالفعل یا بالقوه از اطلاعات محرمانه‌ای شود که از موکل سابق دریافت شده است و یا با توجه به وکالت وکیل از موکل پیشین، ظاهری نادرست ایجاد کند، او نمی‌تواند از موکل دوم وکالت نماید (Aronson, 1977, p. 834).

مقاومت در برابر وسوسه نمایندگی از منافع متضاد احتمالی به ویژه در اختلافات خانوادگی دشوارتر می‌نماید. اغلب وکیل خانواده در گذشته، وکالت شوهر، زن و حتی فرزندان را بر عهده داشته است. با این حال، اگر زن و شوهر به دنبال جدایی یا طلاق باشند، از جمله در مورد توافقات مربوط به توافق تسویه اموال یا حضانت، ممکن است تضاد ایجاد شود. علاوه بر این، اقامه دعوی طلاق از سوی وکیل برای زوجه و متعاقباً دفاع از زوج در برابر ادعای عدم رعایت مفاد دستور دادگاه، ظاهر ناشایست ایجاد نماید^۳ (Aronson, 1977, p. 828). چنانکه در پرونده‌ای انتظامی^۴، یکی از اعضای کانون وکلای فلوریدا به صورت علی الحساب، مبلغی را از زوج برای شروع روند طلاق علیه همسرش دریافت کرد. با وجود تنظیم قرارداد جدایی و تسویه اموال توسط وکیل، به دلیل مخالفت زوجه با قرارداد مذکور، دعوی طلاق به طور رسمی آغاز نشد و بدون اینکه

صرف نظر از افشای وکیل، عموم مردم، نسبت به آن مطلع باشند^۱ (Rice, 1998, p. 853).

در فقه اسلامی به لزوم رازداری وکیل به عنوان یکی از موانع وکالت نمودن از طرفین دعوی پرداخته نشده است. با این حال، برخی وکالت نمودن شخص واحد از متخاصمین را به قید رعایت مصالح هر یک از آنها مجاز اعلام نموده است (نجفی، ۱۳۶۳، ۲۷: ۴۰۸). از آنجاکه وکیل باید در اقدامات و تصرفات خود، نسبت به موضوع وکالت و در پیگیری امور موکل، مصلحت او را رعایت نماید و از هر اقدامی که موجب ایراد ضرر بر موکل گردد، خودداری نماید (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ۴: ۱۸۰) رازداری را می‌توان یکی از مصادیق مصلحت موکل دانست. چنانکه مطابق ماده ۶۶۷ قانون مدنی: «وکیل باید در تصرفات و اقدامات خود مصلحت موکل را مراعات نماید و از آنچه که موکل بالصراحه به او اختیار داده یا بر حسب قرائن و عرف و عادت داخل اختیار اوست، تجاوز نکند» بدون تردید، افشای اسرار موکل از جمله افشای اموری که مورد استفاده طرف مقابل در پرونده کنونی یا احتمالی قرار گیرد، مصداق بارز عدم رعایت مصلحت موکل می‌باشد. بند ۳۳ ماده ۷۶ آیین‌نامه اجرایی لایحه استقلال کانون وکلای دادگستری «رازداری و عدم افشای اسرار موکل خود نزد دیگران» را یکی از مهمترین وظایف و تعهدات هر وکیل معرفی نمود.

۳/۱/۴ پرهیز از ظاهر نادرست

وجود ظاهر نادرست نیز ممکن است تضاد منافع وکالت نمودن از موکل کنونی با وظیفه وفاداری نسبت به موکل پیشین را آشکار کند. چنانکه وکالت وکیل از موکل کنونی-که منافع او با منافع موکل پیشین در مورد موضوعی غیرمرتبط با وکالت سابق او مغایرت دارد- ناشایست تلقی می‌شود. در پرونده-ای^۲ که علیه اعضای اتحادیه کارگران معدن آمریکا و سه مدیر به اتهام سوء استفاده از بودجه کارفرما مطرح گردید، مؤسسه‌ای حقوقی برای مدت کوتاهی

³- Schaller v. Schaller (1976)

⁴- Florida Bar v. Ethier (1972)

¹- Nestle Co. v. A. Cherney & Sons, Inc

²- Yablonski v. United Mine Workers (1971)

رضایت آگاهانه کتبا تأیید شده بدهد، بر عهده بگیرد. همچنین مطابق قاعده ۹-۱ قانون مذکور، زمانی که هیچ رابطه وکالتی میان موکل و وکیل ایجاد نمی‌شود، وکیلی که اطلاعاتی را از موکل احتمالی به دست آورده است، هرگاه موکل، رضایت آگاهانه کتبا تأیید شده بدهد، می‌تواند از آنها استفاده نموده یا آن را افشا کند. اعتبار چنین رضایت‌نامه‌ای، مستلزم افشای کامل وجود یا احتمال وجود منافع متضاد از سوی وکیل و رضایت همه ذی نفعان پس از اطلاع است. پرونده گلاسر، نمونه‌ای از آرای است که به دلیل فقدان رضایت صریح یا ضمنی یکی از موکلان به وکالت مضاعف نقض شده است. در پرونده‌ای، دادگاه عالی کانزاس نیز اعلام نمود: شوهری که با به کارگیری وکیل برای خود و همسرش در دعوی طلاق، خود را در معرض تضاد منافع قرار داده است، نمی‌تواند بعداً به منظور ابطال طلاق به قاعده منع وکالت مضاعف استناد نماید. زیرا این قاعده کلی-که وکیل نمی‌تواند منافع متضاد را نمایندگی نماید- در موردی که وکیل با اطلاع و رضایت کامل طرفین اقدام می‌نماید، مستثنی می‌شود.

وفاداری به موکل کنونی و رازداری، انجام وکالت برای شخص معارض آن موکل را بدون رضایت آگاهانه او ممنوع می‌کند. بنابراین، در صورت عدم رضایت، وکیل نمی‌تواند در همان موضوع به عنوان وکیل در برابر شخصی که وکیل در مورد دیگری او را نمایندگی نموده یا می‌نماید، عمل کند، حتی اگر موضوعات دو پرونده، کاملاً نامرتب باشد. زیرا موکلی که وکالت نسبت به او معارض است، در صورت عدم رضایت به وکالت مضاعف، ممکن است احساس کند به او خیانت شده است و آسیب ناشی از آن به رابطه موکل و وکیل، احتمالاً توانایی وکیل برای وکالت مؤثر از موکل را مختل می‌سازد.

در سوابق فقهی قوانین موضوعه ایران نیز گروهی از فقها ضمن رد دیدگاه مخالفین وکالت نمودن هم-زمان شخص واحد از جانب دو طرف دعوی در دادرسی و تضعیف فتوا بر لزوم احتیاط در این مورد،

وکیل استعفا دهد و یا موکل او را عزل نماید، وکیل، متعاقباً وکالت زوجه را پذیرفت و علیه زوج، درخواست طلاق داد. سپس، وکیل طی اظهارنامه-ای، بخشی از مبلغ حق الوکاله دریافتی از زوج را برای وی ارسال نمود و پس از اطلاع از ثبت شکایت زوج در کانون وکلای فلوریدا نسبت به وجود تضاد منافع با قبول وکالت وکیل از زوجه، از وکالت شخص اخیر استعفا داد. اما مرجع انتظامی وکیل را به دلیل نقض قوانین مربوط به اخلاق حرفه‌ای متخلف شناخت.

در پرونده دیگری، زوجین بر طلاق و تسویه دارایی توافق نمودند. وکیل شوهر با درخواست وی، مبنی بر طرح دعوی از سوی همسر او موافقت کرد. پس از پذیرش طلاق و درج مفاد توافقنامه پیشین تسویه اموال در حکم طلاق، زوجه-که مبلغی بابت تسویه اموال دریافت نموده و همچنین اموالی به قیمت مشخصی به تصرف درآورده بود، مدعی شد وکیل ارزش دارایی را صرفاً بر اساس اعلام شوهر و بدون انجام تحقیق حساب کرده است. دادگاه به استناد اینکه اقدامات وکیل تحت تأثیر وکالت شوهر و منافع او بود، اعتراض را پذیرفت.

۳،۲ موارد امکان وکالت از متخاصمین

چنین نیست که در هر موردی که وکالت دوگانه یا چندگانه وجود داشته باشد، تضاد منافع ایجاد شود بلکه در بسیاری از این موارد، اتحاد یا شباهت منافع وجود دارد و چنین وکالتی برای موکلان سودمندتر از زمانی است که آنها توسط وکیل مستقلی نمایندگی می‌شوند. مطابق بند ب ماده ۷-۱ قانون نمونه اخلاق حرفه‌ای آمریکا به رغم وجود تضاد منافع هم‌زمان، وکیل می‌تواند وکالت موکل را در مواردی که وکیل به طور نوعی براین باور باشد که می‌تواند برای هر یک از موکلان مورد نظر، وکالت شایسته و با حداکثر کوشش ارائه دهد، وکالت، قانوناً منع نشده باشد، مستلزم اظهار ادعای موکل، علیه موکل دیگری که توسط وکیل در همان دعوی قضایی یا سایر دعوی ارائه می‌شود، نباشد و هر یک از دو موکل مورد نظر،

¹- Todds v. Rhodes (1920)

احتمال عدم جواز چنین وکالتی می‌رود (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳). ثانیاً: در اعمال حقوقی، موکل برای انشاء ماهیت مورد نظر به وکیل، وکالت می‌دهد این در حالی است که در وکالت در دادرسی، وکیل، موکل را در اظهار مطلبی و یا قبول یا انکار اظهار طرف مقابل و استدلال بر رد آن- که نوعی عمل جوارچی (و نه عمل حقوقی) محسوب می‌شود- نمایندگی می‌نماید. ثالثاً: وکالت از متعاقبین در انشاء اعمال حقوقی برای رسیدن به نتیجه دلخواه و مورد توافق می‌باشد. چنانکه نتیجه وکالت دادن به وکیل برای انعقاد عقد نکاح از سوی طرفین، ایجاد مطلوب طرفین (یعنی ایجاد رابطه زوجیت میان زن و مرد) می‌باشد اما نتیجه دادرسی، جز در موارد استثنائی (مانند صدور رأی بر طلاق توافقی) کلاً یا جزئاً به سود یک طرف دعوی و به زیان طرف دیگر آن است. رابعاً: چنانکه برخی فقها به صراحت اعلام نمودند وکالت از طرفین عقد و حتی اصالتاً از طرف خود و وکالتاً از طرف دیگری به قید رعایت مصالح موکلین، مجاز اعلام شده است نه به طور مطلق (نجفی، ۱۳۶۳، ۲۷: ۴۰۸). به این ترتیب به نظر می‌رسد قیاس نمودن وکالت از طرفین در انشاء اعمال حقوقی با وکالت از طرفین دعوی حقوقی یا کیفری، قیاس مع الفارق است.

دوم اینکه گروهی از فقها برای اثبات دیدگاه خود در مورد امکان وکالت نمودن شخص واحد از دو طرف دادرسی به امکان گواهی دادن شخص واحد به نفع دو طرف دعوی اشاره نمودند. از آنجا که گواه واحد می‌تواند به نفع طرفین گواهی دهد به طریق اولی وکیل واحد نیز می‌تواند از سوی متخاصمین وکالت کند (حسینی عاملی، بی‌تا، ۷: ۵۴۹؛ حلی، ۱۳۸۷ هـ، ۲: ۳۳۸).

استدلال فوق در تأیید امکان وکالت شخص واحد از متخاصمین در دادرسی، قانع کننده نیست: زیرا نافع بودن به حال یک طرف و مضر بودن به حال طرف دیگر به عنوان دو رکن گواهی اعلام گردیده است (کریمی، ۱۳۹۱، ۸۲؛ شمس، ۱۳۹۱، ۲۲۳) هرگاه

چنین وکالتی را مطلقاً مجاز اعلام نموده (مروارید، ۱۴۱۳، ۳۶: ۷۴) و در تأیید دیدگاه خود به دلایلی توسل جستند که اطلاق آن، قابل رد است:

نخست اینکه اکثر فقها انعقاد عقد از سوی شخص واحد به وکالت از طرفین را با وجود عدم تعدد واقعی طرف ایجاب و طرف قبول و به صرف وجود تعدد اعتباری، مجاز اعلام نمودند (حلی، ۱۴۱۸، ۲: ۳۵۳). یکی از دلایل اتخاذ چنین دیدگاهی، وجود مقتضی وکالت ذکر شده است. چنانکه وکیل شدن شخص واحد از سوی طرفین عقد، پذیرفته است (حلی، ۱۴۱۸، ۲: ۳۵۳). مقتضی از جمع آمدن سبب و شرط در کنار یکدیگر حاصل می‌شود. رویدادهای اعتباری اعم از اعمال و وقایع حقوقی، ناشی از اموری است که سبب و شرط، دو جزء از اجزاء علت تامه آنها محسوب می‌شود. در این فرایند، سبب با مسبب، مناسبت ذاتی و عرفی دارد (تبریزی، ۱۳۶۹، ۵۶۷) از آنجا که صلاحیت انجام وکالت از اشخاص در مورد وکیل شدن از طرفین دعوی در دادرسی نیز ثابت بوده و شارع نیز وکیل را مأمور می‌نماید، حق را در مورد طرفین اظهار نموده و از باطل اجتناب کند، در این صورت، وکیل می‌تواند دلایل هر دو طرف دادرسی را ابراز نماید (حلی، ۱۳۸۷، ۲: ۳۳۷). زیرا چنین وکیلی می‌تواند از جانب طرفین دلایل را مطرح سازد؛ از سوی یک طرف دعوی، ادعا کند و از سوی طرف دیگر، آنرا منکر شود (ابن قدامه، بی‌تا، ج ۵: ۲۲۹). بنابراین هنگام احراز مقتضی و شک در وجود مانع باید بنا را بر انتفای مانع و ثبوت مقتضی گذاشت (جمعی از محققان، ۱۳۸۹، ۱: ۶۲۴).

با این حال به رغم وجود مقتضای وکالت شخص واحد از متخاصمین به نظر می‌رسد، تأثیرگذاری آن با موانعی روبرو می‌باشد: زیرا اولاً: از آنجا که وکیل در دادرسی، مجبور به ایراد نمودن دلایل به نمایندگی از یک طرف دعوی و بیان دفاع به نمایندگی از طرف دیگر دعوی از روی بی‌میلی عمدی به حق بوده و - چنانکه شأن وکیل چنین است- وکیل از استقصا و مبالغه ناگزیر می‌باشد و این امر، موجب اختلال در اغراض موکلین می‌شود،

میان آنها در پرونده و رضایت آنها پس از افشای کامل از سوی وکیل سازگاری دارد.

در تقویت این دیدگاه می‌توان به دو قاعده «المیسور لایسقط بالمعسور» و «ما لایدرك كله لايترك كله» استناد نمود که بر اساس آن هرگاه عملی بر مکلف واجب گردد و آن عمل، دارای اجزاء و شرایطی باشد، اگر برای مکلف به جا آوردن همه اجزاء ممکن نباشد، نباید به بهانه عجز از انجام برخی اجزاء تکلیف، کل آن ترک شود. در این مورد به چند روایت از جمله «إذا أمرتكم بشي فأتوا منه ما استطعتم» (بیهقی، بی‌تا، ۴: ۳۲۶) و دو روایت نبوی (ص) «لايترك الميسور بالمعسور» و علوی (ع) «المیسور لا یسقط بالمعسور» استناد شده است. هرچند هر سه روایت مذکور به لحاظ سند، تضعیف شدند (موسوی، ۱۳۷۵، ۱۴۲)، شهرت روایات مذکور در کتب اصحاب و کثرت عمل به آنها جبران کننده ضعف آنها معرفی شده است (حسینی مراغی، ۱۴۱۷، ۱: ۴۷۰). بنابراین، امور ممکن (میسور) به دلیل عدم امکان بعض دیگر (معسور)، ساقط نمی‌شود (فیض، ۱۳۷۱، ۱: ۲۰۹).

۴ نتیجه‌گیری

قواعد مربوط به وکالت مضاعف در نظام حقوقی آمریکا به دلیل شکل‌گیری آن از ملاحظات دادرسی و مشکلات عملی بدون تمرکز بر مسائل ماهوی آن از قبیل صحت و بطلان، اصل عدم امکان وکالت از دو یا چند موکل در فرایند دادرسی در پرتو اصولی مانند نظم عمومی، لزوم وفاداری و منع افشای راز و منع ظاهر ناشایست، پذیرفته شده است. این در حالی است که در پیشینه فقهی قوانین موضوعه ایران، گروهی از فقها به دلیل عدم امکان اقامه و ارائه دلایل به نفع هر یک از دو موکل از سوی وکیل واحد و امتناع رعایت مصالح هر یک از آنها به طور مطلق، منکر امکان وکالت هم‌زمان از متخاصمین شدند بدون اینکه در مورد وکالت ناهم‌زمان نفی یا اثباتا ورود نمایند. با اینکه تا سال‌های اخیر در مورد امکان وکالت نمودن هم‌زمان از طرفین دعوی در

مؤدای گواهی گواه در موضوعی خاص، به طور هم‌زمان به سود هر دو طرف باشد، مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد. علاوه بر این، برخلاف گواه-که در برابر هیچ یک از طرفین دادرسی در موضوع دعوی، تکلیفی بر عهده ندارد-انگیزه اصلی موکل در مراجعه به وکیل و دادن وکالت به وی، تحمیل شکستی قاطع بر طرف دیگر دعوی است. در این مورد-که شخص واحد از سوی دو طرف دعوی، وکالت می‌نماید- غرض هرکدام از موکلین از دادن وکالت به وکیل، آن است که از جانب او در تحقیق مطلوب او نیابت نماید. شاید به همین دلیل بود که برخی فقها پس از ذکر دیدگاه‌های موافق و مخالف در مورد امکان وکالت شخص واحد از متخاصمین، مسئله را موضع توقف معرفی نمودند (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳).

سوم اینکه گروهی از فقها به استناد عمل به عموم آیه شریفه «ووفوا بالعقود»، وکالت نمودن از متخاصمین را همانند امکان انعقاد عقد به وکالت از متعاقدين ممکن دانستند (کرکی، ۱۴۱۴، ۸: ۳۸۳؛ طوسی، ۱۴۲۵، ۲: ۳۸۱). یکی از فقها با تبعیت از این قاعده اصولی و به استناد اطلاق و عمومیت ادله، وکالت نمودن شخص واحد از متخاصمین را هرگاه با مصالح هیچکدام از آنها تعارض نداشته باشد، مجاز اعلام نموده است؛ چنانکه وکالت نمودن از طرفین عقد به قید رعایت مصالح موکلین و حتی اصالتا از طرف خود و وکالتا از طرف دیگر، مجاز اعلام شده است (نجفی، ۱۳۶۳، ۲۷: ۴۰۸). اصل آزادی قراردادی، مستلزم آن است که هرگاه قراردادی با قانون، نظم عمومی و اخلاق حسنه در تعارض نباشد، محترم شمرده شود و به موجب اصل آزادی قراردادها شروط و توافقاتی که برخلاف قواعد امری نبوده بلکه در راستای قوانین تکمیلی باشد، صحیح و لازم لاجراء می‌باشد (حسینی مقدم و محمدی، ۱۳۹۹، ۱۰۹). به نظر می‌رسد دیدگاه فقهی اخیر با دیدگاه پذیرفته شده در حقوق آمریکا مبنی بر امکان وکالت شخص واحد از متخاصمین در صورت امکان دفاع وکیل از تمام موکلین به صورت نوعی، عدم وجود تضاد منافع

چند موکل در فرایند دادرسی را برای رفع خلأهای موجود و هماهنگی با نظام های نوین وکالت در این زمینه را ضروری می‌سازد. علاوه بر این، وجود قواعد فقهی مانند المیسور لایسقط بالمعسور و ما لایدرك کله لایترک کله نشان می‌دهد که مشکلات عملی ناشی از تضاد منافع در وکالت نمودن از دو طرف دعوی نباید موجب شود که در موارد فقدان چنین تضادی نیز این نهاد حقوقی تعطیل شود. علاوه بر این، عموماتی که در شرع و مقررات موضوعه وضع شده است، به دلیل تنوع بیش از اندازه روابط اجتماعی و مصالح عمومی، اغلب با تخصیص و استثنا مواجه می‌شوند. عبارت معروف «ما من عام الا و قد خص» در توصیف چنین وضعیتی به کار گرفته شده است. با توجه به اهمیت موضوع، اصلاح ماده ۳۷ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۴ به شرح زیر پیشنهاد می‌گردد: «وکلا نمی‌توانند در مدت اجرای مفاد قرارداد وکالت یا پس از استعفاء از وکالت یا معزول شدن از طرف موکل یا انقضاء وکالت به جهتی از جهات، مشاوره یا وکالت طرف مقابل یا اشخاص ثالث را در آن موضوع یا موضوعی که به طور اساسی با آن مرتبط باشد، بر علیه موکل سابق یا کنونی خود یا قائم مقام قانونی او قبول نمایند و محاکم وکالت او را نباید در این موارد بپذیرند».

حقوق موضوعه ایران به صراحت، مطلبی بیان نشده بود، استفاده از مفهوم مخالف ماده ۳۷ قانون وکالت و به کار گیری قیاس اولویت با توجه به منع صریح وکالت ناهم‌زمان، پژوهشگر را در موقعیت تناقض آمیز قرار داده است تا اینکه مواد ۳۴ و ۴۲ آیین‌نامه اجرایی لایحه استقلال کانون وکلای دادگستری آن را به طور مطلق ممنوع اعلام نمود. با توجه به مواد ۳۷ قانون وکالت، ماده ۴۳ آیین‌نامه مذکور باید همین وضعیت را در مورد وکالت ناهم‌زمان نیز پذیرفت.

در نظام حقوقی آمریکا با وجود پذیرش اصل عدم امکان وکالت شخص واحد از دو یا چند موکل در فرایند دادرسی خواه به صورت هم‌زمان یا ناهم‌زمان، در موارد استثنایی، به طور مشروط و محدود و در صورت رضایت کتبا تأیید شده همه ذینفعان پذیرفته است. برخی فقها نیز به استناد وجود مقتضی وکالت و دسته دیگر برای نیل به این مقصود به استناد عموم ادله لزوم وفای به عقد، وکالت شخص واحد از دو یا چند موکل در فرایند دادرسی را به طور مطلق تجویز نمودند. با اینکه حقوق موضوعه ایران در این مورد، فاقد انعطاف لازم است، برخی اصول فراگیر بالادستی از جمله عموم اوفاو بالعقود در موارد عدم مخالفت با نظم عمومی، تجویز محدود وکالت نمودن شخص واحد از دو یا

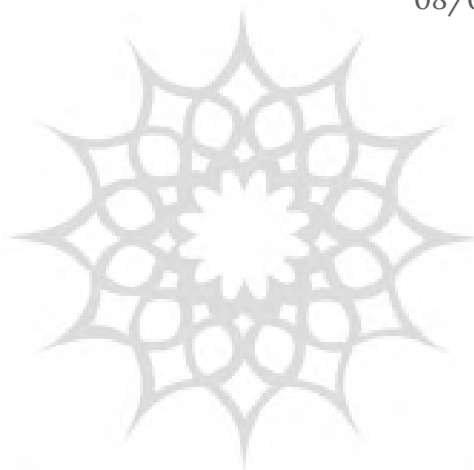
منابع

- A group of scholars, (2010), Dictionary of Principles of Jurisprudence, 1st edition, Qom: Research Institute of Islamic Sciences and Culture. [In Persian].
- Adrienne, T. M. (1998), Law Student Advocates and Conflicts of Interest, Washington Law Review, Vol. 73, No. 3, pp. 731-766.
- Amid, Hassan, (1990), Persian Dictionary, 19th edition, Tehran: Amir Kabir Publications. [In Persian].
- Aronson, Robert H. (1977), Conflict of Interest, Washington Law Review, Vol. 52, No. 4, pp: 807-859.
- Bayhaghi, Jalil Abi Bakr, (1948), Sunan Kobra, Vol. 4, (Untitled), Qom: Dar al-fekr. [In Arabic].
- David, Rene & Joufre Spinozi, Kami, (2010), An Introduction to Comparative Law and Two Major Contemporary Legal Systems, Translated and Summarized by Safai, Seyyed Hossein, 8th edition, Tehran: Mezan Publishing. [In Persian].
- Davis, Michael, (1982), Conflict of Interest, Business and Professional Ethics Journal, Vol.1, No. 4, pp:17-27.
- Faiz, Ali Akbar, (Mishkini), (1992), Usul Terminology and Most of it's Researches, Vol. 1, 5th edition, Qom: Al-Hadi Publishing. [In Arabic].
- Garner, Bryan A. (2000), Black's Law Dictionary, 1st edition, Tehran: Dadgostar Publication.
- Glenn, William & Henry, Mertin, (2019), The Bible: Old Testament and the New Testament, Translated by Fazel Khan Hamedani, 3rd edition, Tehran: Legend Publishing. [In Persian].
- Gough, I.P. (1987), Conflict of Interests, De Rebus, (Untitled).
- Heli, Muhammad bin Hasan bin Youssef, (1997), Qawaed al-Ahkam fi Maref-ahalal -val haram, 1st edition, Qom: Al-Nashar al-Islami Institute. [In Arabic].
- Heli, Muhammad bin Hasan bin Youssef, (1956), Eizah al-Favaed fi Sharh al-Qawaed, Vol. 2, 1st edition, Qom: Printing House. [In Arabic].
- Heli, Qattan Shams al-Din Muhammad bin Shuja, (1424), Ma'alim al-Din fi Feqh al-Yasin, Research by Ibrahim Bahadori, Vol.1, 1st edition, Qom: Imam al-Sadiq Foundation. [In Arabic].
- Hosseini Ameli, Seyyed Mohammad Javad, (Untitled), Miftah al-Karamah fi Sharh al-Qav'ed al-Allamah, (Untitled), Vols. 7 & 21, (Untitled): Dar-alehiya al-Tarath. [In Arabic].
- Hosseini Maraghi, Seyyedmir Abd al-Fattah, (1995), Al-Anaween al-Feqhiyah, Vol.1, 1st edition, Qom: Islamic Publishing House. [In Arabic].
- Hosseini Moghadam, Seyyed Hassan and Mohammadi, Sam, (2020), The Effect of a Private Agreement on the Duties and Obligations of Holder of a Negotiable Instrument in Iranian

- law with a Comparative Study in the Geneva Conventions of 1931 and 1930, *Comparative Law Quarterly*, Vol. 4, No. 5, pp.107-134
- Ibn Qudama, Mowaquddin Ibn Ahmad, (Untitled), *Al-Moghni*, Vol. 5, (Untitled), Beirut: Dar al-Fekr. [In Arabic].
- Ibn Manzoor, Muhammad bin Makrram, (1997), *Lesan al-Arab*, Vol. 5, 1st edition, Beirut: Dare Sader. [In Arabic].
- Isaacson, Richard R., (1970), Conflict of Interests: Multiple Defendants Represented by a Single Court-Appointed Counsel Court-Appointed Counsel, *Dickinson Law Review*, Vol. 74, No 2, pp. 241-259.
- Jafari Langroudi, Mohammad Jaafar, (1993), *Terminology*, 6th edition, Tehran: Ganj Danesh. [In Persian].
- Karaki, Ali bin Hossein, (1993), *Jamee al-Maqased fi Sharh al-Qavaed*, Vol. 4, (Untitled), Qom: Al-al-Bayt Le ehiya al-Tarath Institute. [In Arabic].
- Karimi, Abbas, evidences of prove lawsuit, 3rd edition, Tehran: Mizan Legal Foundation. [In Persian].
- Katouzian, Nasser, (1997), *Civil Law, Named Contracts*, Vol. 4, 2nd edition, Tehran: Publishing Company. [In Persian].
- Lucian T. Pera, (2013), *The Ethics of Joint Representation*, *American Bar Association*, Vol. 40, No.1.
- Mark Reutlinger (1967), *Trusts: Consequences of Attorney's Good Faith Representation of Adverse Parties in Trust Administration*, *California Law Review*, Vol. 55, No. 3, pp. 948-957.
- Mohammadi, Abolhassan, (1996), *Basics of Inferring Islamic Laws or Principles of Jurisprudence*, 6th edition, Tehran: Tehran University Press. [In Persian].
- Morwarid, Ali Asghar, (1410), *The Jurisprudential sources series*, vol. 36, 1st edition, Beirut: Dar al-Tarath. [In Arabic].
- Mousavi (Imam Khomeini), Seyed Roohullah, *Al-Tadol and Al-Tarajih*, 1st edition, Tehran: Foundation of Editing and Publishing Imam Khomeini's Books. [In Arabic].
- Nachbar, Marshall J. (1972), *Legal Malpractice: Improper Representation of Conflicting*, *Cleveland State Law Review*, Vol. 21, No. 2, pp. 58-65.
- Najafi, Muhammad Hassan, (1984), *Jawaher al-Kalam fi Sharh Sharie al-Islam*, Vols.7, 23&27, Tehran: Dar Al-Kotab. [In Arabic].
- Nazari, Fatima & Qanbarian Mohamadreza, (2015), *Conflict Representation*, *Law School Monthly, Isfahan Bar Association*, No. 93, pp. 51-57 [In Persian].
- Rice, Paul, (1998), *Attorney-Client Privilege: The Eroding Concept of Confidentiality* *Attorney-Client Privi-*

- lege: The Eroding Concept of Confidentiality Should Be Abolished, *Duke Law Journal*, Vol. 47, No.5, pp. 853-897.
- Sarkhsi, Shams-al-ddin Mohammad, (2000), *Kitab al-Mabusut*, Vol. 10, 1stedition, Beirut: Dar Al-. [In Arabic].
- Shams, Abdullah, (2012) *Code of Civil Procedure*, Vol. 3, 22ndedition, Tehran: Derak Publications. [In Persian].
- Tabrizi, Musa, (1948), *Avthaq al-Wasail fi Sharh al-Rasael*, 1stedition, Qom: Najafi Publications. [In Persian].
- Tusi, Muhammad bin Hasan, (2004), *Al-Mabsout Fi-al-Feqh Al-Amamiyah*, Vol. 2, 1stedition, Qom: Al-Nashar al-Islami Institute. [In Arabic].
- https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/rule_1_7_conflict_of_interest_current_clients. 08/09/2022:10:00.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی